

ASPECTE SPECIFICE PRIVIND INTEGRAREA ÎN GRUPUL PREȘCOLARILOR A COPIILOR CU CES

Viorelia LUNGU

UST

Summary. *For each child, education should be possible, for each person with disabilities, both in family and in kindergarten, in school, social groups or in the local community.*

In theory, every child may have equal opportunities to education. Basically, it remains outside the kindergarten a significant number of children. They will be marginalized by society and in time never can be socialized, Referring to children with disabilities is very important for their collaboration of specialists in special education with mainstream education colleges, which will help to distinguish the integration of CSN (Children with special needs) in the group and it will help them to achieve a full life. However, other children will be sensitized forward the problems of those children with special needs, will be more open to helping and will not be manifested indifference of the others problems.

Sumar. *Educația trebuie făcută posibilă pentru orice copil, pentru orice persoană cu dizabilități, atât în familie cât și în grădiniță, în școală, în grupuri sociale, în comunitatea locală.*

Teoretic, fiecare copil trebuie să aibă șanse egale la educație. Practic, rămâne în afara grădinițelor un număr semnificativ de copii. Aceștia, cu timpul, vor fi marginalizați de către societate, nemaiputând fi nicicând socializați. Referindu-ne la copiii cu dizabilități, este foarte importantă colaborarea specialiștilor din domeniul educației speciale, cu colegii din învățământul obișnuit, fapt ce va ajuta în deosebi integrarea copiilor cu CES în grup și respectiv îl va ajuta să se realizeze în viață cu drepturi depline.

Conceptul educație integrată /incluzivă oferă posibilitatea de a ieși din cadrul restrans al unor valori contextuale la cel universal acceptabil, unde toți suntem ființe umane și toți avem dreptul la educație și dezvoltare pe măsura potențialului individual. Acest concept este o stimulare la schimbarea atitudinilor și mentalităților, precum și a politicilor de excludere și segregare a copiilor percepuți de școală și comunitate ca diferiți de alții.

Educația integrată presupune că relațiile dintre indivizi să se bazeze pe o recunoaștere a integrității lor, a valorilor și drepturilor comune pe care le posedă. Biroul Internațional al Educației, UNESCO, definește integrarea ca fiind „un ansamblu de măsuri care se aplică diverselor categorii de populație și urmărește

înlăturarea segregării sub toate formele”. Formele și accepțiile integrării au în vedere atât școlaritatea, cât și adaptarea la viața socială. Considerând școala/grădinița ca una din,, principalele instanțe de socializare a copilului”[3, p.27], integrarea școlară reprezintă o particularizare a procesului de integrare socială.

Perioada de prescolar este cea mai indicată pentru începerea integrării și respective socializării copiilor cu CES.

Nivelurile de integrare sunt propuse de Ainscow și Haile-Giorgis și presupun:

- integrarea spațială (a fi prezent)
- integrarea socială (a fi împreună cu alții)
- integrarea școlară (a învăța împreună cu alți copii)

Integrarea școlară reprezintă procesul de includere în grădinițe de masă/ școli , grupele obișnuite, la activitățile educative formale și nonformale, a copiilor considerați ca având cerințe educative speciale.

La vârsta preșcolară, integrarea se realizează ușor prin intermediul jucăriilor și al echipamentelor de joc. Totuși, trebuie să fim atenți la unele probleme deosebite. Unii copii cu deficiențe au avut experiența neplăcută a spitalizării și a separării de parinti. De aceea, pot apărea reacții intense, mai ales în primele zile de gradiniță. În alte cazuri, copilul are probleme legate de utilizarea toaletei și de deplasare. În aceste situații, este de preferat să se solicite prezența mamei pînă la acomodarea copilului în colectivitate și acomodarea personalului cu problemele copilului.

Copilul cu dizabilități trebuie considerat ca făcînd parte din societate. Nu putem să-l ascundem, nu are nevoie de mila noastră, ci de sprijinul nostru, permițîndu-i să trăiască alături de ceilalți copii, ca parte integrantă a comunității.

În plus integrarea, în cazul nostru, în grădinițe a acestor copii sub îndrumarea atentă a educatorilor, permite perceperea și înțelegerea corectă de către copiii normali a problematicii și potențialului de relaționare și participare la viața comunitară a semenilor lor, care din motive independente de voința lor, au nevoie de o abordare diferențiată în ceea ce privește educația din grădiniță.

Integrarea în grădiniță a copiilor cu cerințe speciale este esențială pentru promovarea calității vieții acestora, accesul la educație asigurându-se indiferent de natura sau de tipul deficienței.

Este foarte important efectuarea integrării copiilor cu CES prin realizarea procesului de înțelegere a colegilor cu privire la deficiențele lor. Copiii pot fi foarte cruzi sau foarte drăguți cu alți copii care sunt diferiți de ei. Atunci când sunt în preajma lor, îi pot imita, pot râde de ei, se pot juca lângă ei fără să-i includă și pe ei, prefăcîndu-se că nu există. De obicei copiii reacționează așa atunci când nu înțeleg.

În vederea integrării preșcolarilor cu CES e nevoie de un șir de strategii:

Strategii individuale. Această categorie privește mai mult posibilitățile pe care individul, luat ca entitate, le utilizează să se integreze. Orice sistem educațional trebuie să aibă în vedere să înzestreze individul cu o gamă de strategii individuale pe care acesta să le poată folosi în împrejurările diferite ale vieții sale. Toate abilitățile, începând cu abilitățile intelectuale și terminând cu abilitățile sociale comportamentale, fac parte din strategiile individuale. Dar nu trebuie neglijat faptul că strategiile individuale sunt rezultatul unor strategii colective de integrare la care individul este supus în permanent. Ceea ce este important, este că aceste strategii individuale nu constituie mecanisme de eludare, ci formă de fluentă și creativitate cu care individul este înarmat.

Strategii colective. Începe de la microgrupul familial, microgrupul de stradă. *Strategii totale.* Societatea că atare cunoaște și ea o gamă variată de strategii prin care facilitează integrarea individului în societate și a valorilor în conștiință individului. Gîndirea social-culturală, modelul personalității, sistemul de circulate a valorilor, instituțiile sociale etc. sunt tot atîtea strategii care deserveșc procesul de integrare. Educația integrată, pornind de la intervenția timpurie, urmărește, deci, să ajute familia și copilul cu nevoi speciale în vedere valorizării tuturor potențialităților latente și manifeste, pentru a trăi din plin, cu posibilitățile pe care le are și le dezvoltă, într-o ambianță constructivă, echilibrată. Educația integrată îi va permite copilului cu CES să trăiască alături de ceilalți copii, să desfășoare activități comune, dobîndind abilități indispensabile pentru o viață cît mai apropiată de a celorlalți, pentru o adecvată inserție socială.

Pentru o reușită a integrării preșcolare este necesar de a îndeplini un șir de condiții:

- pregătirea copilului cu CES pentru integrarea preșcolară
- evaluarea copilului înainte de integrarea preșcolară
- conștientizarea părinților copilului inclus în proiectul de integrare
- punerea la dispoziția educatorilor a informațiilor referitoare la integrarea preșcolară a copilului cu CES
- poziția educatorului în raport cu integrarea preșcolară
- dorința educatorului de a modifica practicile pedagogice, pentru ca ele să devină adaptate posibilităților copilului integrat
- prezența și colaborarea specialiștilor care susțin și ajută învățămîntul integrativ
- implicarea părinților în procesul de integrare
- informațiile acordate celorlalți copii din grupă asupra deficienței copilului integrat

- informații și/sau explicații acordate celorlalți copii ai grupului despre integrarea preșcolară a copilului cu CES

Copiii cu CES în grădiniță sunt tratați ca parte integrantă a societății, au că model restul colegilor care nu au probleme, atât copii cu CES cât și colegii lor își dezvoltă abilitățile de comunicare, devin mai creativi, acceptă diversitatea, etc. Dezvoltarea prietenilor între colegi este destul de importantă în dezvoltarea procesului educativ, datorită schimbului permanent de informații.

Un rol important îi revine și educatorului și anume de a-i face pe copii fără probleme să-și accepte și să-și ajute colegii cu CES, fără ai ridiculiza sau exclude.

Crearea unui climat favorabil în colectivele de copii de unde fac ei parte contribuie la dezvoltarea motivației pentru învățare. Este bine ca să se învețe împreună cu ceilalți copii, și nu separat de ei. Învățarea este mult mai plăcută și eficientă pentru acești copii, dacă se folosește învățarea prin cooperare, dacă se asigură sprijin permanent atât din partea educatorului cât și a colegilor.

Activitatea educațională încurajează participarea tuturor copiilor.

La acest indicator educatorii își asumă responsabilitatea procesului educativ. Activitățile se bazează pe diferențele și cunoștințele copiilor, aspectelor emoționale și intelectuale. Ele trebuie să transmită un sentiment de entuziasm în învățare prin metode și strategii adaptate. Exemplu: la explicarea vocabularului copiii pot să folosească desene, aparate de înregistrare. Personalul didactic este dator să recunoască efortul fizic necesar pentru rezolvarea sarcinilor de către copii cu dizabilități și oboseala care poate rezulta. Educația astfel concepută nu se rezumă doar la o plasare, pur și simplu, a copiilor cu dizabilități în colectivități obișnuite, dar contribuie la dezvoltarea lor intelectuală și menținerea atitudinii pozitive față de sine în raport cu ceilalți”. Interacțiunea și cooperarea se refera la nevoia cultivării relațiilor sociale ca resursă de învățare în grupul de copiii. Învățarea în cooperare, negocierea obiectivelor învățării și a soluțiilor de rezolvare a unor probleme, ascultarea și acceptarea opiniilor, luarea împreună a unor decizii, constituie toate momente active și efervescente ale predării și învățării în grupă. Înțelegând rolul social al învățării în clasă, aceste strategii potențează adaptarea pentru viața socială, prin cultivarea competențelor psihosociale de bază și a relațiilor de cooperare între membrii grupului de copii, indiferent de capacitatea și performanțele lor, valorizând părțile pozitive ale personalității fiecăruia [2, p. 99]

Activitatea de învățare prin cooperare are la bază o strategie de instruire structurată și sistematizată, în cadrul căreia mici grupe lucrează împreună pentru a atinge un scop comun. Acest mod de lucru stimulează interacțiunea, favorizează

intercunoașterea copiilor și are un puternic efect de socializare, mai ales în grupele incluzive, deoarece solicită toleranță față de modurile de gândire diferite, valorizând nevoia copiilor de a lucra împreună într-un climat prietenos de susținere reciprocă. În grădinița incluzivă învățarea prin cooperare pune accentul mai mult pe ajutorul reciproc de a depăși dificultățile întâmpinate la activități. Copii sînt învățați să-și împărtășească voluntar cunoștințele și deprinderile.

Atitudinea pozitivă a educatorului, a colegilor și mai ales a familiei față de acești copii, reprezintă pilonii reușitei lor.

-să nu fie izolați de restul grupului, (așezarea lor în apropierea unui coleg mai bun la învățătură, acordarea unor responsabilități ușoare, dar permanente în cadrul colectivului).

Integrarea copiilor cu CES în grădinițe duce la necesitatea de redimensionare a învățămîntului pentru a stabili standarde educaționale și pentru a determina grădinițele să devie responsabile de rezultatele copiilor, necesită un mare efort și dedicație, atît de colectiv cît și individual.

Dezbaterile din ultimii ani privind integrarea copiilor cu CES în învățămîntul public au constituit o oportunitate pentru dezvoltarea unor procese incluzive reale prin care copii cu nevoi educaționale speciale sunt tratați la fel că și ceilalți copii. La copii cu CES le sunt acceptate diferențele individuale, este încurajată independența și reponsabilitatea. Așadar, grădinița incluziva asigură șanse egale tuturor copiilor, face diferență dintre copii să fie respectată și valorificată, discriminația și prejudecățile să fie combătute prin politici și practici educaționale incluzive.

Într-o grădiniță incluziva, copiii:

- trebuie să simtă că sunt în siguranță
- trebuie să comunice
- trebuie să simtă că sunt acceptați și valorizați
- trebuie să-și dezvolte abilitățile și capacitățile
- trebuie să fie pregătiți să accepte diferențele și să le utilizeze ca resurse pentru propria dezvoltare.[1, p. 59]

Toate aceste lucruri se realizează prin acceptarea și toleranță pe care o manifestă grupul de semeni pentru copilul cu CES.

În procesul de integrare preșcolară și socială a copiilor cu cerințe educative speciale este nevoie ca să se poată realiza prin colaborarea permanentă între: copii, educatori, părinți, consilieri, organizații nonguvernamentale și alți parteneri viabili care se pot implica. În viziunea grădiniței inclusive cooperarea constituie un element

fundamental, determinant pentru realizarea succesului, succesul privit ca autonomie și independență necesară inserției sociale.

Este foarte importantă, deși puțin valorificată, potențialitatea de comuniune și interacțiune a copiilor cu deficiențe, alături de semenii lor de aceeași vîrstă, în asemenea contexte și moduri de organizare preșcolară, care pot să le pună mai bine în valoare capacitățile. Grupul eterogen ca mediu al actului de educație, în care diversitatea este considerată ceva natural și valorizată pozitiv, facilitează progresul fiecărui copil și constituie o premisă a integrării sociale a copilului cu dizabilități.

Cuprinderea individuală sau în grup mic a copiilor cu cerințe educative speciale în unități de învățământ obișnuit, în funcție de potențialul acestora, trebuie realizată prin diferite structuri sau forme de sprijin. Aceste forme de sprijin conturează în esență modalitățile prin care copii integrați individual sau în grupe de 2-4 în clase obișnuite pot beneficia de ajutor din partea unor cadre calificate pentru educația specială, a unor servicii de reabilitare/recuperare necesare.

În cadrul unei instituții educaționale există o rețea complexă de relații care au potențialul de a influența procesul educațional, de a crea un mediu de învățare securezant și suportiv. Cele mai importante relații în acest sens sunt cele dintre :

■ Educator/copil -poate fi analizată din perspectiva:

- încrederii, a întăririi pozitive continue și a respectului reciproc
- capacitatea educatorului de a respecta și valoriza copiii, acestora le place, în mod firesc, să perceapă interesul sincer al educatorului pentru ei, pentru ceea ce fac, gîndesc și simț, pentru succesele că și pentru dificultățile lor,
- instituirea unei autorități autentice, naturale în și la grupă (o autoritate dobîndită, recunoscută natural și nu formală, artificială; acest tip de autoritate se leagă foarte mult de respectul și valorizarea copiilor de către educator, care induce, de regulă, atitudini similare din partea copiilor),
- în realizarea disciplinei necesare la grup este foarte importantă organizarea (managementul) grupului (o atmosferă plăcută, un cadru de învățare care să asigure încredere și siguranță în actul de învățare,) precum și realizarea unui echilibru dintre respectarea unor reguli clare și negocierea unor obiective și/sau activități.

■ Copil/copil- sunt evidențiate tot mai mult- de cercetările și practica educațională- ca extreme de importante în eficiența învățării în grupă. Există cercetări care arată că învățarea în grup, copil-copil (peer education), poate fi uneori chiar mai eficace decît învățarea de la educator-copil. Axarea pe copil ca resurse în învățare are și alte avantaje, în afără de utilizarea suportului direct;

- contribuție pe termen mediu și lung la dezvoltarea socială (formarea capacităților de cooperare, de comunicare, de negociere, învățare de roluri.)

- pentru copiii cu CES, construcția unei relații de cuplu cu alți copii din grupă a condus treptat și la includerea lor în activități extrașcolare, de la care inițial ei erau excluși, în unele grădinițe perechile de copii sau dovedit foarte utile în planificarea și monitorizarea unor activități de sprijin pentru copiii cu CES în grupele obișnuite.

■ Cum ar putea copiii să sprijine existența și funcționarea grădiniței incluzive?

- fiecare copil să-și trateze semenii din jurul sau așa cum și-ar dori să fie tratat de către aceștia;

- fiecare copil să fie dispus să-i sprijine pe colegii de grupă ori de câte ori este nevoie,

- copii, în calitatea lor de beneficiari direcți ai procesului de învățare, prin feedbackul oferit, pot și trebuie să-i orienteze pe educatori în identificarea celor mai eficiente situații și strategii de prezentare a conținuturilor educației,

- fiecare copil să-i sprijine și să-i încurajeze pe colegii nou-veniți în grupă/grădiniță, pentru a-și găsi mai ușor prieteni și preocupări comune în activitățile din cadrul grădiniței.

Grădinițele trebuie să încerce să beneficieze de orice resursă umană, de orice copil sau adult disponibil și pregătiți să acorde sprijin, adeseori chiar de grupuri, care poată lucra în echipă, de multe ori informal.

Înainte de a lua decizia că copilul cu CES se va înscrie în învățământul obișnuit, se iau măsuri pentru integrarea lui reală în grupul de copii prin, pregătirea grupei care va primi copilul respectiv și respectiv crearea unei atmosfere calme, lucrând pe grupuri mici, educatorul supervizând și îndrumând discret fiecare grup de copii, asigurându-se că și copilul cu CES recepționează (ar putea fi nevoie ca anumite informații să fie decodificate special pentru el).

Educatorul trebuie să păstreze față de copii aceeași atitudine; cu toții trebuie să stabilească reguli de comportare în grup și să le respecte.

În urma incluziunii copiilor cu CES în grădiniță au de beneficiat atât copii cu nevoi speciale cât și ceilalți. Astfel, beneficiile pentru preșcolarii cu CES sunt:

- dezvoltarea cognitivă, motorie, de limbaj, socială și emoțională este consolidată prin intermediul interacțiunilor semnificative cu cei de aceeași vârstă;
- își fac prieteni, învață prin intermediul interacțiunilor cu cei de aceeași vârstă;
- exprimă mai multă mândrie în achizițiile lor;

- construiesc o interdependenta și-și dezvoltă capacitatea de a depăși obstacolele;
- își dezvoltă deprinderi mai bune de comunicare;
- demonstrează o capacitate mai bună de rezolvare a problemelor, învață să-și accepte propriile necesități;
- se afirmă mai mult;
- învață respectul de sine, făcând parte dintr-un mediu pozitiv normal.

În relația cu copiii cu CES ceilalți copii:

- învață să accepte diferențele, acceptă pe ceilalți așa cum sunt, extind diversitatea prietenilor;
- învață să coopereze, să-i ajute pe ceilalți;
- își consolidează creativitatea, explorarea resurselor proprii, empatia;
- își dezvoltă răbdarea și sentimentele de compasiune;
- îi acceptă pe ceilalți ca persoane, nu ca pe simple etichete acordate acestora.

În concluzie, deși acești copii ridică multe probleme, trebuie să înțelegem că fiecare persoană are ceva bun în el, în fiecare se găsește lucruri frumoase care trebuie dezvoltate, dar și menținute permanent.

Astfel, educatorul pentru a ajuta copiii cu CES să se integreze mai ușor în grup va ține seama de o serie de reguli:

- va folosi un limbaj cât mai adecvat, verificând permanent dacă a fost înțeles,
- va folosi material intuitiv adecvat,
- va propune activități legate de experiența de viață a copilului,
- se va repeta aceeași temă până când copilul o va reține, apoi va trece la altă temă (prin exerciții diversificate pentru a nu interveni monotonia),
- se va porni întotdeauna de la ce știu copiii,
- se vor da doar noțiuni de bază, cât mai simple, dar necesare,
- sarcinile de lucru vor fi ușoare, clare, plăcute,
- se vor urmări copiii permanent și vor fi îndrumați anticipativ, prin organizarea „perspectivelor”,
- după fiecare sarcină efectuată corect (sau parțial corect) vor fi laudați, apreciați,
- rolul colegilor este deosebit de important în sprijinirea lor

Referințe bibliografice

1. Chicu Valentina, *Inclusiv Eu*, Chisinau, 2008
2. Mușu I, Taplan C., *Terapia educațională integrată*. - Ed. Pro Humanitate, București, 1998

3. Păun E., *Sociopedagogie școlară*, Editura Didactică și Pedagogică, București, ,
1982